

рішення, постанови та ухвали Верховного та Конституційного Судів України, Вищого адміністративного суду України, апеляційних та місцевих судів, а також Європейського суду з прав людини.

Загалом треба наголосити на тому, що видання є зразком високої наукової творчості, а його якість і обсяг дають підстави для надання статусу підручника.

Підручник «Трудове право України» (автори: С. М. Прилипка та О. М. Ярошенко) стане в нагоді не тільки студентам, курсантам та слухачам юридичних вузів, але й науково-педагогічним працівникам, суддям, прокурорсько-слідчим працівникам, державним службовцям у їх практичній діяльності.

*М. І. Іншин, д-р юрид. наук, проф. НДА
з розроблення законодавчих та інших
нормативно-правових актів ХНУВС*

**Наталя Яковенко. Вступ до історії. – Київ: «Часопис»
«Критика», 2007. – 375 с.**

Із захватом сам прочитав цю книгу і такі ж захоплені оцінки чув від своїх колег – тих, кому пощастило дістати та прочитати нову роботу видатного (без усілякої компліментарності!) представника сучасної історичної науки – доктора історичних наук, професора, завідувача кафедри історії Національного університету «Києво-Могилянська академія» Наталі Яковенко. Вельмишановна пані професорка вже достатньо відома своїми попередніми роботами «Нарис історії середньовіччя та ранньомодерної України» (з 1997 р. витримала три видання), «Паралельний світ. Дослідження з історії уявлень та ідей в Україні XVI – XVII століть» (2002 р.), які викликали значний резонанс серед наукової спільноти та видавалися значними (як для наукової роботи) накладками.

Сама авторка справедливо відзначає, що цю книжку не віднести до якогось канонічного жанру, тобто вона виходить за межі звичайних уявлень про монографію, навчальний посібник чи довідник. Це не зовсім монографія, не зовсім посібник зі вступу до історії. Наталя Яковенко вважає, що ця книга є «особистим порухом окремо взятого історика з історією» (с. 12). При цьому вона виходить з чудової сентенції французького історика Люсьєна Февра, що «кожна історія є донькою свого часу. Мало того, немає історії. Є історики». Саме цей афоризм став епіграфом до книги і досить виразно ілюструє еволюцію історичних знань від Геродота до постмодернізму.

Книга захоплює з першого рядка, оскільки написана образно, афористично, чітко і зрозуміло, з виділенням головного, поясненням складного простою мовою (але не спрощенням). Історик, як

пише Наталя Яковенко, «працює перевізником на переправі між теперішнім і минулим – возить туристів на той бік річки забуття, що її колись називали Летою» (с. 11).

Уміння авторки узагальнювати та структурувати досліджуванний матеріал чудово виявилось у назвах та змісті основних розділів: «Чим є та для чого пишеться історія», «Історіографічні революції» від Античності до Середньовіччя» «Доба Романтизму»: великі історики у тенетах великих філософських систем», «Антипозитивістський бунт» на зламі XIX–XX століть» та ін. Глибокий аналіз робіт істориків Античності, вдале їх цитування для ілюстрації їх же поглядів, робить читання даної книги одночасно гімнастикою для розуму та інтелектуальним задоволенням вищого гатунку, яке тільки доступне реальному «Homo sapiens». Не можу у зв'язку з цим не процитувати оратора №1 Античності (а може й «усіх часів і народів») Марка Тулія Цицерона, який у трактаті «Про оратора» писав: «Трьох задоволень ми чекаємо від історії: перш за все – на-солоди пізнавати надзвичайні речі; далі – корисних, особливо для життя, настанов; врешті – розповіді про народження теперішнього з минулого, коли все досконало виводиться зі своїх причин». (підкреслювання наше – В. Г.).

Проте авторка справедливо зауважує проти перебільшення реального впливу історії. «Скептичне XIX століття, – як зазначає Наталя Яковенко, – внесло в сприйняття наставницьких повноважень історії дрібку іронії, але своєї посади вчителька не втрачала». На доказ своєї сентенції авторка наводить слова знаменитого російського історика XIX століття Василя Ключевського: «Історія – не вчителька, а наглядка: вона нічого не навчає, а тільки карає за незнання уроків» (с. 21).

Високий теоретичний рівень роботи пов'язаний з аналізом основних понять, які застосує в своїй роботі історик: «народ», «держава», «уряд». Наталя Яковенко справедливо зауважує, що вперше у сенсі, наближеному до сучасного, поняття «держава» вжив у XVI ст. Макіавеллі. До надання цьому ж поняттю сучасного змісту остаточно дійшло аж у XIX ст. Усвідомлення важливості подібних нюансів привело у 1960-х рр. до виокремлення спеціального дослідницького напрямку – так. зв. «історії понять», що завершилося виданою у 1972–1994 рр. у Німеччині восьмитомною енциклопедією «Основні історичні поняття. Історичний лексикон політико-соціальної мови у Німеччині». У цьому фундаментальному виданні простежено та проаналізовано «біографії» багатьох понять, що переходили через різноманітні значеннєві мутації в різні періоди їх уживання. На жаль, в українській історичній науці подібної спроби не було до цих пір зроблено, хоча вона нагально потребує відповідної наукової розробки, у тому числі у царині творення та уточнення наукової історичної термінології.

Цікаво читати ті сторінки книжки, де автор розповідає, як не лише розвивалася наука «історія», але й як вона вивчалася. Використовуючи сучасну термінологію масової культури, авторка зазначає, що «мегазіркою» німецької «армії істориків» був «вчитель Європи» Леопольд фон Ранке (1795–1886 рр.) – професор Берлінського університету. Як наставник більшості німецьких істориків XIX ст. (а ті, своєю чергою, виховували власних учнів у дусі Ранке), берлінський професор став фактично творцем нової моделі фахового вишколу, вперше запровадивши семінарську форму занять, практиковану й сьогодні, коли студенти вивчають джерела та готують дослідницькі реферати про них.

Не обійшла своєю увагою дослідниця й знамениту «школу Анналів» – лідера інновацій та законодавця «високої моди» у західній історіографії. Гостро полемізуючи з опонентами, «нові історики» рішуче відмовилися від подієвої історії («випадку») та від схилання перед фактами, які, згідно з позитивістською методологією, мають говорити самі за себе. У підмурівку дослідження, за переконанням засновників «Анналів», має лежати сформульована істориком проблема – саме те, чого не вистачає і зараз багатьом статтям та навіть монографіям.

Підсумовуючи, хотів би зазначити, що рецензована робота – це дійсно Дослідження з великої літери.

В. А. Греченко, д-р іст. наук, нач. каф. історії державності України та українознавства ХНУВС